

Pellervon taloustutkimuksen

Arvio suhdannetilanteesta ja poikkeuksellisten olojen määritelmän täyttymisestä

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelma sisältää mekanismin poikkeuksellista suhdannetilannetta varten. Mekanismi voidaan ottaa käyttöön poikkeuksellisen vakavan suhdannetaantumien tilanteessa.

Hallitusohjelman kehysäännön liitteen 3 mukaan poikkeukselliset olot vallitsevat, jos

- maailmantalous ja etenkin euroalue joutuvat vakavaan suhdannetaantumiaan, joka ajaa Suomen talouden samaan tilaan tai
- Suomen talous joutuu vakavaan suhdannetaantumiaan hallituksen toimista riippumattoman tilapäisen häiriön takia.

Lisäksi poikkeuksellisen suhdannetaantumien toteamista on tarkennettu liitteessä 6:

- Poikkeusolojen syntyminen perustuu kokonaisarvioon talouden tilasta. Arviossa kiinnitetään erityistä huomiota bruttokansantuotteen ja työttömyysasteen kehitykseen ja muihin merkityksellisiin tekijöihin.
- Vakavaan häiriötilaan viittaa esimerkiksi:
 - BKT on supistumassa kahtena vuosineljänneksenä peräkkäin euroalueella vähintään 0,5 prosenttia tai Suomessa vähintään 1,0 prosenttia.
 - Työttömyysaste on nousemassa kolmen kuukauden aikana kumulatiivisesti kausivaihtelusta puhdistettuna vähintään 0,5 prosenttiyksikköä.
- Analyysissä kiinnitetään huomiota häiriöiden mittakaavan ohella erityisesti niiden arvioituun keston ja lähteeseen.

Koronaviruksen aiheuttama pandemia on iskenyt maailmantalouteen rajusti. Tuotannon odotetaan laskevan alkuvuoden aikana selvästi koko maailmantaloudessa. Tuotannon rajun laskun seurauksena myös työttömyys ja lomautukset lisääntyvät merkittävästi. Maailman ja Suomen talouteen on kohdistunut hyvin poikkeuksellinen shokki, jonka myötä poikkeusolojen mekanismin aktivoinnin ehdot epäilemättä täyttyvät.

Eniten kärsivät henkilökohtaisia kontakteja edellyttävät palvelut, kun tautiin sairastumista pyritään välttämään ja sen leviämistä pyritään estämään. Vaikutukset ovat seurausta sekä yksittäisten ihmisten käyttäytymisen muutoksesta että viranomaisten toimenpiteistä. Useimmissa maissa viruksen leviämisen jälkeen on suljettu palvelualoja laajasti sekä liikkumista ja kokoontumista rajoitettu. Osassa maista rajoitukset ovat kohdistuneet myös teollisuuteen ja

rakentamiseen. Myös maissa, joissa rajoitustoimet eivät ole kohdistuneet teollisuuteen, globaali kysynnän lasku ja logistiikan ongelmat ovat vähentäneet myös teollisuuden tuotantoa. Lisäksi epävarmuuden kasvu vähentää sekä yritysten investointeja että kotitalouksien kulu- tusta.

PTT arvioi suhdanne-ennusteessaan 24.3., että Suomessa BKT laskee alkuvuoden aikana noin 10 prosenttia. Lasku voi olla myös tätä suurempi. Euroalueella BKT laskee todennäköisesti vielä enemmän, sillä tautitilanne on useimmissa muissa euroalueen maissa selvästi Suomea pahempi, ja siten rajoitustoimenpiteet ja vaikutus käyttäytymiseen voimakkaampia.

Loppuvuoden osalta talouden näkymät ovat hyvin epävarmat ja ne riippuvat tautitilanteen kehittymisestä Suomessa ja maailmalla. Optimistisessäkin skenaariossa, jossa talous toipuisi nopeasti loppuvuoden aikana, koko vuoden BKT olisi selvästi pienempi kuin viime vuonna. Todennäköisemmin tautitilanne hidastaa toipumista myös syksyllä, jolloin koko vuoden BKT olisi PTT:n arvion mukaan noin 6 prosenttia pienempi kuin viime vuonna. Kaikkien neljännes- ten BKT laskisi toisesta neljänneksestä eteenpäin vähintään neljä prosenttia verrattuna viime vuoteen. Euroalueella BKT:n lasku on todennäköisesti vähintään yhtä suurta kuin Suomessa. Poikkeuksellisen tilanteen takia arviot tuotannon kehityksestä ovat hyvin epävarmoja.

Talous kuitenkin toipuu koronakriisistä. Sitä nopeammin, mitä lyhyemmäksi viruksen pahin vaikutus talouteen jää. Talouden ulkopuolelta tulevien shokkien vaikutus on yleensä väliaikai- nen ja talous toipuu varsin hyvin. Koronakriisissä todennäköistä on kuitenkin, että epidemia ja sen vaikutus talouteen eivät jää lyhytaikaisiksi.

Lisäksi toipumisen pahimpana uhkana on finanssimarkkinoiden luottamuksen horjuminen eu- roalueella. Koronan vaikutus on selvästi Suomea suurempi isossa osassa euroalueen maista. Osalla niistä on jo ennestään suuri julkisen sektorin velkataakka. Jos euroalueen julkisen sek- torin velkaantumisen selvän kasvun seurausten hallintaan ei löydetä keinoja, voivat negatiivi- set taloudelliset seuraukset Suomellekin olla suuremmat kuin epidemian taloudelliset seu- raukset.

Eryyisesti palvelualoja koskevien kysynnän laskun ja rajoitustoimenpiteiden seurauksena työ- voiman kysyntä tulee vähenemään selvästi. Vaikutukset työmarkkinoille ovat suuremmat ja nopeammat kuin normaalissa suhdannetilanteessa. Suhdannevaihtelut kohdistuvat yleensä voimakkaammin teollisuuteen. Nyt vaikutukset iskevät pahimmin työvoimavaltaisiin palvelu- aloihin. Vaikutukset ilmenevät myös erittäin nopeasti, kun rajoitustoimenpiteiden seurauk- sena monet palvelualojen yritykset ovat joutuneet keskeyttämään toimintansa.

Alkuvaiheessa vaikutukset työmarkkinoilla ovat näkyneet lomautuksina. Huhtikuun loppuun mennessä kokoaikaisesti lomautettujen määrä on noussut noin 162 000:een. Jos lomautetut laskettaisiin työttömiksi, olisi työttömyysaste noussut jo yli 13 prosenttiin. Lomautusten määrä tulee todennäköisesti kasvamaan, sillä vaikutukset näkyvät teollisuudessa vasta

pidemmällä viiveellä kuin palveluissa. Myös virallinen työttömyysaste tulee nousemaan, kun osa lomautuksista muuttuu työttömyydeksi yritysten ongelmien pitkittyessä. Miten paljon työttömyysaste nousee, riippuu hyvin paljon rajoitusten ja kuluttajien varovaisuuden kestosta. Joka tapauksessa työttömyysaste nousee useita prosenttiyksikköjä tämän vuoden aikana.

Vaikka talousnäkyymiin sisältyy poikkeuksellista epävarmuutta, on talouteen kohdistunut niin suuri negatiivinen shokki, että poikkeusolojen määritelmän täyttymisestä ei ole epäselvyyttä. Tuotanto tulee laskemaan ja työttömyys nousemaan tänä vuonna poikkeuksellisen paljon. Talouden voimakas supistuminen on seurasta koronaviruksen leviämisestä Suomessa ja laajalti maailmalla. Kriisi on väliaikainen, mutta sen kesto on vaikea arvioida, sillä se riippuu tautitilanteesta Suomessa ja muissa maissa.

Hallituksen toimilla, joilla on pyritty vaikuttamaan koronaviruksen leviämiseen, on ollut negatiivinen vaikutus talouteen. Hallituksen toimia ei voi kuitenkaan pitää talouden supistumisen lähteenä, sillä ne ovat olleet välttämättömiä tautitilanteen takia. On myös epäselvää, mikä on ollut hallituksen päätösten tosiasiallinen vaikutus talouteen. Kulutus olisi vähentynyt myös ilman niitä. Kotitalouksien kulutuksen lasku on ollut Ruotsissakin varsin suuri, vaikka Suomen kaltaisia palvelualoihin kohdistuvia rajoitustoimia ei siellä ole tehty. Merkittävä negatiivinen vaikutus talouteen tulee myös ulkomaisen kysynnän laskun takia, koska koronaviruksella on ollut erittäin merkittävä negatiivinen vaikutus koko maailman kysyntään ja siten Suomen vientikysyntään.

Poikkeusolojen mekanismi on suunniteltu suhdanneluontoisia poikkeusoloja silmällä pitäen. Koronaepidemian aiheuttama poikkeustilanne on luonteeltaan erilainen ja vakavampi. On hyvin mahdollista, että mekanismin tarjoama jousto julkiseen talouteen ei riitä. Tällöin on syytä poiketa kehysmenettelystä myös ensi vuonna. Koronakriisi aiheuttaa ison loven julkiseen talouteen. Se on paikattava, mutta siihen on varattava monta vuotta aikaa.

Lisätietoja:

Janne Huovari
Ennustepäällikkö
janne.huovari@ptt.fi
040 164 8141